

FLORIN I. MANGU

***Răspunderea civilă.
Constantele răspunderii civile***

FLORIN I. MANGU

**Răspunderea civilă.
Constantele răspunderii civile**

Universul Juridic

București

-2014-

Editat de S.C. Universul Juridic S.R.L.

Copyright © 2014, S.C. Universul Juridic S.R.L.

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin

S.C. Universul Juridic S.R.L.

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al S.C. Universul Juridic S.R.L.

**NICIUN EXEMPLAR DIN PREZENTUL TIRAJ NU
VA FI COMERCIALIZAT DECÂT ÎNSOȚIT DE
SEMNĂTURA ȘI ȘTAMPILA EDITORULUI,
APLICATE PE INTERIORUL ULTIMEI COPERTE.**

**Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
MANGU, FLORIN**

Răspunderea civilă: constanțele răspunderii civile/

Florin Mangu. - București: Universul Juridic, 2014

Bibliogr.

ISBN 978-606-673-347-2

347.53(498)

REDACTIE: tel./fax: **021.314.93.13**
tel.: **0732.320.666**
e-mail: **redactie@universuljuridic.ro**

DEPARTAMENTUL tel.: **021.314.93.15**
DISTRIBUȚIE: fax: **021.314.93.16**
e-mail: **distributie@universuljuridic.ro**

www.universuljuridic.ro

Partea I

Considerații introductive privind răspunderea juridică și răspunderea civilă

Titlul I. De la răspunderea socială la răspunderea juridică civilă

Capitolul I

Locul și importanța răspunderii civile în ansamblul răspunderii juridice

1. „Răspunderea”

Etimologic, lexemul „răspundere” își are rădăcinile în limba latină, în care verbul respondeo, -ere înseamnă „a răspunde”.

Dicționarul explicativ al limbii române¹ atribuie verbului „a răspunde”, alături de alte cinci conotații, pe cea de-a șasea, care prezintă interes pentru studiul de față: „a da socoteală”.

Cuvântul „răspundere” afișează în dreptul său explicația: „obligația de a răspunde (moral, material etc.) de îndeplinirea sau de neîndeplinirea unor obligații, acțiuni etc.”².

Așadar, răspunderea constă în a fi ținut să dai socoteală de actele tale.

Răspunderea este o condiție esențială a libertății, atât la nivelul macro, cât și la cel micro: o putere neresponsabilă este tiranică și decadentă, un individ neresponsabil este un factor tulburător și o ființă umană degradată. Dimpotrivă, omul liber este acela care este conștient de urmările actelor sale și răspunde pentru acestea³.

Unde este răspundere este așadar obligație, iar unde există obligație, acolo este ordine. Aceasta este asigurată de norme de conduită, adică de

¹ V. Breban, *Dicționar general al limbii române*, Ed. Enciclopedică, Ed. R.A.I., București, 1991, vol. II, p. 857.

² *Ibidem*.

³ Ph. Malaurie, *Liberté et responsabilité*, Éd. Defrénois, Paris, 2004, p. 351.

prescripții cu caracter reglator, care protejează interesul general al societății, organizând în acest sens acțiunile și forțele umane, reglând, așadar, comportamentul individual în consonanță cu interesele generale, ale societății în care individul respectiv există. Neconformarea individului la aceste reguli generează un conflict între acesta și societate, ale cărui limite, proporții și remedii sunt stabilite întotdeauna de aceasta din urmă pe baza mai multor factori de natură obiectivă și subiectivă, între care – desigur – particularitățile și semnificația acțiunii ostile prescripțiilor normelor sociale, privite în raport cu natura și conținutul acestora, ocupă un loc central. În acest fel se ajunge la problema răspunderii, care nu reprezintă altceva decât cadrul de rezolvare a acestui conflict¹.

Individul „... nu acționează într-un spațiu indiferent, pasiv și neutru, ci într-o ambianță socială – deci umană – în cadrul căreia parametrii acțiunii sale sunt evaluați, valorizați ...”², drept pentru care „imensa majoritate a acțiunilor umane sunt susceptibile să genereze o formă sau alta de răspundere”³, în funcție de domeniile vieții sociale ale căror reguli de conduită sunt încălcate prin aceste acțiuni.

Doctrina juridică a formulat teza potrivit căreia responsabilitatea reprezintă unul dintre principiile fundamentale ale dreptului. Cel ce se face vinovat de încălcarea valorilor sociale ocrotite prin normele juridice aduce atingere ordinii publice și moralei, tulbură buna desfășurare a relațiilor sociale, afectează drepturile și interesele legitime ale semenilor săi. Pentru aceste motive el este ținut de lege să răspundă⁴.

Indiferent de forma sub care se manifestă, *răspunderea reprezintă acea obligație de a suporta consecințele nerespectării anumitor reguli de conduită, obligație de care este ținut autorul faptei contrare acestor reguli și care poartă întotdeauna amprenta oprobiului unei atare conduite*⁵.

Răspunderea constă în a-ți asuma consecințele faptelor tale, în fața unei autorități⁶ – expresie a unei societăți organizate - căreia ești chemat să-i dai socoteală.

¹ M. Costin, *O încercare de definire a noțiunii răspunderii juridice*, în RRD nr. 5/1970, p. 75.

² P. Apostol, *Norma etică și activitatea normată*, Ed. Științifică, București, 1968, p. 52.

³ M. Costin, *loc. cit.*

⁴ N. Popa, *Teoria generală a dreptului*, Ed. Actami, București, 1998, p. 123-124.

⁵ M. Costin, *op. cit.*, p. 77.

⁶ A. Bénabent, *Droit civil. Les obligations*, ed. a opta, Ed. Montchrestien, Paris, 2001, p. 331, nr. 520.

Ceea ce este de reținut este că *ubi societas, ibi jus* (Cicero); astfel, când vorbim despre societate, vorbim, cu necesitate, și despre drept; acestea sunt două concepte care nu pot exista unul fără celălalt; iar unde există drept, există norme și, pe cale de consecință, răspundere, ca o ilustrare a consecințelor negative pe care trebuie să le suporte un individ a cărui conduită în societate este contrară normelor de organizare a acesteia, pe orice palier și la orice nivel.

2. Răspunderea socială

Noțiunea de răspundere, privită în aria sa cea mai largă, este proprie societății considerată ca sistem de valori de natură diversă. La nivelul societății se operează cu un concept vast – „responsabilitate socială”, care se degajă dintr-un sistem de valori sociale cristalizate într-un sistem de norme sociale, al cărui scop este acela de a modela comportamentele agenților sociali (indivizii din cadrul societății) în sensul integrării lor în ordinea socială¹.

Răspunderea socială se referă la comportamentul ales de membrii societății, din multiplele variante posibile, raportat la interesele generale ale societății și cerințele obiective ale dezvoltării sociale, comportament care, în funcție de respectarea sau nerespectarea normelor sociale, constituie temeiul antrenării unor reacții, respectiv al unor diverse consecințe pe plan social².

Răspunderea socială se prezintă ca o relație specială între societate și individ, în care conduitei umane ar trebui să i se permită să îmbrace forma drepturilor și libertăților recunoscute de către societate, statuate în cuprinsul anumitor reguli, principii sau valori ale respectivei societăți, iar neconformarea la acestea să atragă o formă de sancțiune socială, fie că vorbim de o răspundere morală, politică, economică ori juridică³.

Răspunderea socială implică o sancțiune din partea societății a atitudinii individului care nu este concordantă cu normele de conviețuire socială⁴.

¹ V. Pătulea, *Corelația dintre „răspunderea juridică” și „responsabilitatea socială”*, în RRD nr. 1/1984, p. 6-7.

² L. Lörincz, M. Străoanu, *Răspunderea juridică – parte integrantă a răspunderii sociale*, în Studii și cercetări juridice nr. 1/1970, p. 8.

³ D.-N. Dascălu, I.R. Urs, *Aspects of Civil Liability, as a Form of Social Liability, in the Context of Eco-economy*, sursa online cks.univnt.ro/.../cks.../index.php?..

⁴ E. Lupan, M.Șt. Minea, A. Marga, *Dreptul mediului. Partea specială*, Ed. Lumina Lex, București, 1997, p. 367.

Alegerea liberă și conștientă a uneia dintre variantele posibile de comportament stă la baza răspunderii individului. În lipsa libertății de alegere nu putem vorbi despre răspundere, ca de altfel nici în cazul imposibilității prevederii urmărilor comportării în care se materializează decizia luată¹.

Așadar, răspunderea socială implică nu numai aprecierea, dar și sancționarea socială a atitudinii alese de individ în cazul unei neconcordanțe între comportarea reprobă și așteptările sau normele sociale. Normele sociale reprezintă forma instituționalizată prin care este apreciat comportamentul uman, iar încălcarea acestora angajează răspunderea socială².

Răspunderea socială este multilaterală, prezentând ca forme specifice răspunderea juridică, morală, etică, civică, politică. Natura diferită a relațiilor sociale lezate determină în mod necesar deosebirea dintre formele răspunderii sociale ce sunt antrenate prin săvârșirea faptelor respective – acțiuni sau inacțiuni – care constituie temeiul sancțiunii specifice fiecărei forme³.

Tradițional, în câmpul cercetării științei dreptului, accentul a căzut, îndeosebi, pe instituția „răspunderii juridice” – utilizându-se, în mod echivalent, și termenul de „responsabilitate juridică” –, fiind estompate, într-o oarecare măsură, celelalte elemente care exced acestui obiect al cercetării de specialitate. Acest lucru poate fi și este explicabil prin faptul că „răspunderea juridică” reprezintă o latură foarte importantă a raporturilor interumane.

Noțiunea de răspundere însă nu este specifică și exclusivă domeniului dreptului (normativității juridice); astfel, chiar și după apariția statului, când apare această răspundere juridică⁴, care monopolizează studiul dreptului în materie, în societate se operează nu numai cu conceptul de „răspundere juridică”, ci și cu un concept cu un conținut mult mai larg, mai cuprinzător, care include și instituția „răspunderii juridice”; este vorba de conceptul de „responsabilitate socială”.

¹ L. Lőrincz, M. Străoanu, *op. cit.*, p. 9.

² L.R. Boilă, *Răspunderea civilă delictuală obiectivă*, Ed. C.H. Beck, București, 2008, p. 21.

³ L. Lőrincz, M. Străoanu, *op. cit.*, p. 9.

⁴ N. Popa, *loc. cit.*

3. Răspunderea juridică¹

Ca formă a răspunderii sociale, răspunderea juridică se află într-o strânsă legătură cu conștiința, cu cea juridică, în primul rând, manifestată în aprecieri de natură rațională și afectivă concretizate în actele volitive, care acționează ca un factor important în determinarea atitudinilor față de fenomenele juridice. Conștiința juridică, împreună cu celelalte forme ale conștiinței sociale, contribuie la realizarea unui comportament – acțiune sau inacțiune – corespunzător intereselor generale ale societății exprimate în dezideratele legii privite lato sensu. Răspunderea juridică apare așadar numai în cazul realizării hotărârii, concretizării acesteia într-un comportament care provoacă un conflict deschis între individ și societate². Desigur, orice alegere corespunde unei răspunderi asumate. Hotărârea individului privind încadrarea sau neîncadrarea în modelele de comportament prescrise de normele juridice implică confruntarea opțiunii – pe planul conștiinței sale – cu cerințele normelor menționate, pe baza unei motivări personale. Individul optează, în majoritatea ipotezelor, pe baza unor judecăți de valoare, a autoaprecierii conduitei alese prin confruntare cu oportunitatea socială, pentru un comportament concordant cu ordinea de drept. Acest comportament este ales, mai tot timpul, în mod firesc, ca o expresie a conștiinței astfel formate a individului, însă, în unele cazuri, opțiunea pentru acest comportament este dictată de prevederea, pe plan intelectual, a urmărilor adoptării unei conduite contrare normelor.

Răspunderea juridică nu se manifestă independent, ci este într-o continuă interdependență și influențare cu toate formele răspunderii sociale. Fiecare formă a răspunderii sociale acționează asupra tuturor celorlalte forme și, ca rezultat al acțiunii lor, se formează nivelul general al răspunderii sociale. Diferitele forme ale răspunderii sociale exercită o puternică influență asupra răspunderii juridice prin două forme: a) influențarea în luarea hotărârii (prin determinarea opțiunii) și realizarea comportamentului individual conform cerințelor normelor juridice; b) sancționarea, în ipoteza nerespectării normelor juridice, și prin forme sancționatoare extrajuridice (cumulul mai multor forme ale răspunderii sociale)³.

În general, sensul atribuit noțiunii de „răspundere”, indiferent de forma ei, este acela de obligație de a suporta consecințele nerespectării

¹ F.I. Mangu, *Malpraxisul medical. Răspunderea civilă medicală*, Ed. Wolters Kluwer România, București, 2010, pp. 27-33.

² N. Popa, *op. cit.*, p. 13.

³ *Idem*, p. 14.

anumitor reguli de conduită, obligație ce incumbă autorului faptei contrare acestor reguli și care poartă întotdeauna amprenta dezaprobării sociale a unei atari conduite. În această interpretare, răspunderea juridică se definește ca fiind obligația celui ce a încălcat ordinea de drept de a suporta o sancțiune juridică. Se apreciază însă că noțiunea de „răspundere juridică” are un conținut complex, iar această obligație reprezintă doar unul dintre elementele definitorii ale acestuia¹.

Ca modalitate de realizare a sancțiunilor juridice, indiferent de sursa acestora – legea sau contractul – răspunderea juridică implică o condamnare din partea societății a persoanei vinovate, precum și o privare de ordin personal, pecuniar sau de drepturi, cum ar fi: privarea de libertate, amenda, interdicția dreptului de a exercita în viitor o anumită profesiune etc. Întrucât realizarea și aplicarea acestor privațiuni este contrară voinței agentului, ele se pot înfăptui numai cu ajutorul unui aparat format din organe specializate ale statului².

Oprobriul este atras de faptul ilicit săvârșit de persoana vinovată, fără de care nu poate fi concepută nicio formă de răspundere. Orice formă de răspundere juridică este generată numai de încălcarea ordinii de drept, adică de fapta contrară normei juridice, de faptul juridic ilicit, iar, pe de altă parte, ideea de răspundere este strâns legată de aceea de sancțiune. Răspunderea juridică este de neconceput în absența faptului ilicit, consecința ei firească și inevitabilă fiind întotdeauna aplicarea sancțiunii juridice. Faptul ilicit este temeiul obiectiv al răspunderii juridice, iar aplicarea sancțiunii juridice, principala ei consecință. Ca atentat la ordinea de drept, faptul ilicit învederează disprețul autorului față de bunurile, drepturile, interesele sau valorile protejate prin normele juridice. Sancțiunea juridică, prin specificul ei, materializează reacția societății față de un asemenea comportament³.

De facto, săvârșirea faptului ilicit generează nașterea unui raport juridic a cărui finalitate este întotdeauna restabilirea ordinii de drept încălcate astfel, prin aplicarea unei sancțiuni de către forța coercitivă a statului. Din punct de vedere al subiecților, acest raport juridic are drept subiect activ pe cel care exercită constrângerea de stat, statul însuși, iar, pasiv, pe cel care suportă consecințele negative ale acestei constrângeri, pe cel care a încălcat prin fapta sa ordinea de drept. Conținutul raportului

¹ M. Costin, *op. cit.*, p. 77.

² S.I. Bratusia, I.S. Samoscenco, *Teoria generală a dreptului sovietic*, Moscova, 1966, p. 417.

³ M. Costin, *op. cit.*, p. 81.

juridic de constrângere¹ cuprinde drepturile subiectului activ - ale statului, printre care: dreptul de a aplica sancțiunea juridică față de autorul faptei ilicite, dreptul de a pretinde executarea acesteia și dreptul de a asigura prin forță, la nevoie, executarea ei - și obligațiile subiectului pasiv - ale autorului faptei ilicite, printre care: obligația de a accepta aplicarea sancțiunii juridice, obligația de a executa această sancțiune, obligația de a se supune forței de constrângere exercitate împotriva lui de către stat în ipoteza în care nu execută benevol sancțiunea respectivă sau când însuși specificul sancțiunii presupune ca necesară exercitarea forței - toate acestea, corelative drepturilor subiectului activ al raportului juridic de constrângere. Obiectul raportului juridic analizat este constituit de însăși sancțiunea juridică aplicată.

În acest context, apare ca firească următoarea definiție a categoriei „răspunderii juridice”: complexul de drepturi și obligații conexe, care - potrivit legii - se naște ca urmare a săvârșirii unei fapte ilicite și care constituie cadrul de realizare a constrângerii de stat prin aplicarea sancțiunilor juridice în scopul asigurării stabilității raporturilor sociale și al îndrumării membrilor societății în spiritul respectării ordinii de drept².

Indiferent de forma sa, răspunderea juridică așază întotdeauna față în față statul și autorul faptei ilicite. Chiar dacă acesta din urmă spunem că răspunde față de persoana al cărei interes legitim, drept l-a lezat, aceasta nu înseamnă că titularul acestui drept sau al acestui interes legitim este autorizat să-i aplice autorului faptei ilicite sancțiunea juridică, ci, dimpotrivă, statul asigură prin forța sa coercitivă realizarea obligației respective în interesul celui al cărui drept sau interes legitim a fost lezat. Chiar executarea voluntară a acestei obligații din partea autorului delictului civil nu reprezintă altceva decât încercarea acestuia de a evita exercitarea potențială a constrângerii de stat, care, în caz contrar, ar interveni, la stăruința victimei. Așadar, se impune concluzia că răspunderea juridică este, de facto, o răspundere față de stat³.

În același sens se pronunță majoritatea doctrinei juridice care încearcă definirea conceptului răspunderii juridice ca o categorie a Teoriei generale a dreptului. Astfel, răspunderea juridică apare ca fiind „un raport statornicit de lege, de norma juridică între autorul încălcării normelor juridice și stat, reprezentat prin agenții autorității, care pot să fie instanțele de judecată, funcționarii de stat sau alți agenți ai puterii

¹ Numit astfel de M. Costin, în *op. cit.*, p. 82.

² *Idem*, p. 83.

³ *Ibidem*.